

relation to involvement in crime and complicity in the crime on the territory of the Commonwealth. Many provisions contained in this legal document are reflected in the Lithuanian Statute of 1588, as well as documents neighboring countries. For example, in the preparation of the Catholic Code used provisions of the Lithuanian Statute. As rightly O.F. Kistyakovskyy pointed, Lithuanian Statute "was the richest source from which the drafters of the Catholic Code of 1649, borrowed material". Catholic Code had many similar provisions related to involvement in crime and complicity. For example, to determine the specific type of involvement in crime and forms of association accomplices in the Catholic Code 1649 were used terms such as "indulgence", "state", "assistant", "hit", "Skopje", "conspiracy" and others. The same terminology to define associations accomplices was characteristic of the Lithuanian Statute.

It should be noted that the feature of the Lithuanian Statute of 1529 is that it introduces into circulation the terms that describe the types of people involved and partners, establishes the responsibility not only for those directly involved in the crime or concealment of the crime, but also for those that used maliciously taken. The Charter contains specific provisions that provide for liability for concealing criminal possession of property and the purchase and sale of stolen. Lithuanian Statute of 1529 establishes penalties for the same offense, and accomplices involved in the crime.

Keywords: *concealment of a crime, connivance, using the property obtained by crime, complicity in crime, Statute of Lithuania of 1529.*

Надійшла до редакції 03.06.2013

О.І. Богатирьова
кандидат юридичних наук
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.8

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Теоретично обґрунтовано доцільність практичного впровадження служби пробації в Україні. Виокремлено відмінності між кримінально-виконавчою інспекцією та службою пробації як її майбутнім правонаступником.

Ключові слова: *пробація, альтернативні покарання, нагляд, контроль, кримінально-виконавча інспекція, служба пробації.*

Постановка проблеми. Визнаючи, що сучасний стан пенітенціарної системи в Україні характеризується невизначеністю, пошуком нових шляхів, форм та методів роботи із засудженими необхідно відмовитися від старих методів виконання покарань та сформувати дієву систему, яка вбиратиме в себе весь позитивний досвід зарубіжних держав та буде здатна ефективно працювати на вітчизняному просторі. І основою для формування такої системи, а також реалізації її основних завдань, повинні стати не працівники державних органів влади та пенітенціарної системи зокрема, а в першу чергу громадянське суспільство.

Виклад основного матеріалу. Однією з таких нових форм роботи з засудженими ми вважаємо може слугувати пробація, запровадження якої в

Україні спроможне допомогти вирішити зазначені проблеми. Витоки пробації умовно можна віднести до англійського кримінального права часів середньовіччя, коли невдоволення населення жорсткими покараннями за досить незначні злочинні діяння змусило суди пом'якшити систему покарань. Таким чином, вони почали застосовувати на власний вибір більш м'яке покарання, його відстрочку, а також такі форми, як благо духовенства та відречення.

Самий же інститут пробації, як своєрідна санкція до правопорушника та відстрочка виконання покарання, що полягає у застосуванні комплексу заходів з метою його виправлення та недопущення подальшої протиправної поведінки, досить молодий. Він з'явився на початку ХІХ століття у Британії як реакція суспільства на ідеї гуманізму, справедливості та сприйняття покарання як виправлення особи правопорушника.

Перший законодавчий акт щодо пробації був прийнятий у Британії в 1887 р. – закон «Про пробацію злочинців, що вчинили злочин вперше» (The Probation of First Offenders Act) [1], який об'єднав системи випробування та поручительства. Недоліком закону була відсутність заходів з його реалізації, що згодом виправили: в 1907 р. в Англії та Уельсі прийнято закон «Про пробацію злочинців» (The Probation of Offenders Act), де зазначалося: якщо будь-яка особа постала перед судом за вчинення злочину і вина її доведена у встановленому порядку, суд, беручи до уваги персональні характеристики, минуле, вік, стан здоров'я злочинця або нетяжкий характер вчиненого злочину, може прийняти одне з таких рішень: припинити провадження по справі або умовно звільнити злочинця (з поручителем або без нього) за умови, що злочинець буде добре себе поводити в суспільстві [2].

Подальший розвиток пробації відбувся в законодавстві США. Першим пробаціонером вважається американець Джон Огастес, який у 1841 р. взяв на поруки правопорушника, що вчиняв злочини через зловживання алкоголем. Результатом таких дій стало законодавче запровадження у 1869 році у штаті Масачусетс системи пробації [1].

На нашу думку, результативність застосування пробаційних методів роботи до правопорушника сприяє їх поширенню та розвитку в інших державах та на міждержавному просторі. Так, на початку ХХІ століття в умовах реформування систем виконання покарань були прийняті відповідні закони про пробацію у Чехії, Словацькій Республіці, Польщі тощо, а також Європейські правила пробації, які узагальнили досвід застосування пробації та сформулювали основну мету, завдання пробації як санкції та методу роботи зі злочинцями та служби пробації зокрема.

Виникнення та розвиток інституту пробації у країнах англосаксонської системи права зумовлює її специфічність та неоднозначне сприйняття іншими державами. Так, для англосаксонського права пробація розуміється в першу чергу як умовне невиконання покарання, коли призначається спеціальна посадова особа (помічник, агент), до обов'язків якої входить здійснювати контроль за поведінкою правопорушника та виконанням ним визначених умов пробації [3].

Натомість у країнах континентальної системи права присутні інші фо-

рми невиконання покарання: призупинення покарання з випробуванням (Німеччина), відстрочка виконання покарання (Франція, Голландія, Болгарія, Японія, Корея), відстрочка призначення покарання (Франція, Корея), умовне засудження (Швейцарія, Швеція, Японія, КНР), призупинення виконання покарання (Іспанія), умовне припинення кримінального переслідування (Польща) [3]. Ці та інші обставини змушують країни континентальної системи права пристосовувати пробацію до свого законодавства, змінюючи таким чином інститут пробації та розуміючи його здебільшого як інститут, що супроводжує умовне позбавлення волі або відстрочку виконання покарання.

Не відстає від своїх сусідів і Україна, де планується ввести службу пробації у структуру Державної пенітенціарної служби. З цією метою розробляються законопроекти, які передбачають застосування пробаційної системи заходів до осіб, які підозрюються, обвинувачуються або визнані винними у вчиненні правопорушення. До Верховної Ради України внесено народним депутатом України В. Швецем законопроект «Про службу пробації», де пробація визначена як «сукупність наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються за рішенням суду до осіб, підозрюваних, обвинувачуваних або визнаних судом винними у вчиненні кримінальних правопорушень невеликої або середньої тяжкості» [4]. Подібним чином трактується пробація і в проекті Закону України «Про пробацію», поданому Кабінетом Міністрів України [5].

Необхідно зазначити, що у свій час при розгляді законопроекту «Про пробацію» у 2008 р. Верховний Суд України звернув увагу на недосконалість даного визначення, зазначаючи що суть «пробації полягає у випробуванні особи, яка вчинила злочин... А примусові заходи, що застосовуються до особи, є лише засобами досягнення поставленої мети, а не самою пробацією» [6].

Щодо Європейських правил пробації 2010 р., то в них визначено саме поняття пробації як «реалізація в суспільстві санкцій і заходів, які встановлені законом і накладаються на правопорушника, що включають цілий ряд дій і заходів, у тому числі нагляд, наставництво та допомогу, спрямовані на соціальну інтеграцію правопорушника, а також на сприяння безпеці суспільства» [7].

Таким чином, визначення пробації як системи заходів, які застосовуються до правопорушника, не повною мірою відповідає суті та меті пробації, оскільки в першу чергу необхідно звернути увагу, що це санкція до правопорушника за вчинене протиправне діяння.

Цікавою є пропозиція про встановлення різних форм пробації: досудової, наглядової та пенітенціарної. Подібним шляхом пішла республіка Молдова, де введено досудову, комунітарно-вирокову, пенітенціарну та постпенітенціарну пробацію, визначаючи при цьому пробацію як психосоціальну оцінку та контроль осіб, які знаходяться в конфлікті з кримінальним законом [8]. Якщо ж розглядати європейський досвід впровадження пробації у кримінально-виконавчу практику, то перш за все необхідно звернути увагу на основні функції, які виконують працівники служби пробації: надання інформації судовим та іншим органам щодо особи правопо-

рушника, надання соціальних послуг засудженим для підготовки їх до звільнення, контроль за умовно-достроково звільненими, робота з сім'єю правопорушника, надання допомоги потерпілим від злочинів та впровадження медіації [7].

Пробація у своєму розвитку пройшла багато етапів та, як зауважує британський вчений із питань реабілітації злочинців І. Кроу, «служба пробації та сутність пробації суттєво змінилися за останні роки та продовжують змінюватися» [9]. Саме тому, на нашу думку, формування пробації в Україні є кроком вперед на шляху до реформування системи виконання покарань, проте робота зі становлення законодавства про пробацію все ще потребує покращення в таких напрямках:

- врахування досвіду міжнародних держав щодо запровадження інституту пробації;

- законодавство про пробацію повинно ґрунтуватися на Європейських правилах пробації, на підставі яких необхідно визначити мету та завдання системи пробації;

- оскільки пробація визначається як метод роботи з правопорушниками, в першу чергу необхідно залучати до такої роботи суспільство та громадські організації;

- офіцер пробації повинен сприйматися не як соціальний працівник, а як менеджер, функція якого – забезпечення безпеки суспільства та недопущення повторного вчинення злочину;

- оскільки пробація має на меті виправити правопорушника без застосування покарання, неминучим постає завдання про надання допомоги потерпілим від кримінального правопорушення та сприяння у налагодженні діалогу між потерпілим та правопорушником.

На сьогодні Українське суспільство в цілому та пенітенціарна система України зокрема переживають історичний час – час становлення демократичного суспільства, впровадження прогресивних механізмів державного управління, які з позитивної сторони зарекомендували себе у розвинутих країнах світу.

Незважаючи на проведений комплекс реформ, невідповідність національної практики застосування заходів, альтернативних позбавленню волі, мінімальним стандартним правилам Організації Об'єднаних Націй стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням [10], що зумовлено невідповідністю матеріально-технічної бази та чисельності персоналу кримінально-виконавчої інспекції обсягу покладених на неї завдань і функцій, викликає цілу низку актуальних питань.

Процес виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, не забезпечує соціально-виховного впливу на засуджених і переважно зводиться до формального контролю за виконанням засудженими обов'язків, покладених на них судом. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є створення на базі кримінально-виконавчої інспекції служби пробації.

Головною відмінністю цієї служби від кримінально-виконавчої інспекції є виконання її персоналом функцій, які законодавчо нині в Україні не закріплено. Умовно їх можна поділити так: досудові функції – проведення

офіцерами пробації соціального дослідження про правопорушника, складання стосовно нього досудового звіту та присутність офіцера пробації на судовому засіданні; функції інтенсивної пробації – підготовка й проведення офіцерами пробації різноманітних програм та тренінгів для осіб, які скоїли злочин; функція соціального контролю – проведення офіцерами пробації соціальної роботи, яка передбачає різнопланові форми, та інші.

Враховуючи це, одним із пріоритетів діяльності Державної пенітенціарної служби України на 2013 рік є підвищення ефективності виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, метою якого є створення умов для більш широкого застосування кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та впровадження пробації.

З метою реалізації пріоритету планується вжити заходи як нормативного, так і організаційного характеру. Одним із заходів організаційного характеру є розширення кола державних та недержавних організацій, що залучаються до діяльності, спрямованої на забезпечення соціально-психологічного, педагогічного та профілактичного впливу на засуджених, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції [12].

Досліджуючи питання впровадження пробації в Україні, ми встановили на досвіді деяких областей, що мине деякий час і служба пробації стане аналогом кримінально-виконавчої інспекції. Так, за інформацією О. Заміралова [14, с. 164], в Кіровоградській області потужно розвивається співпраця районних підрозділів кримінально-виконавчої інспекції з державними, громадськими, релігійними організаціями. Зокрема, дані організації надають психологічну, матеріальну, консультаційну допомогу, допомагають у працевлаштуванні, надають інші послуги, що сприяють ресоціалізації засуджених, поверненню їх до суспільства повноправними членами та профілактиці рецидивної злочинності.

Всього на сьогодні кримінально-виконавча інспекція області співпрацює із 40 організаціями, протягом 2012 року надано різного роду послуг 23685 особам. Складнощі виникають у невеликих районних центрах, де відсутні громадські організації, які б могли допомагати інспекції в профілактичній та ресоціалізаційній роботі із підобліковими особами. На заняттях зі службової підготовки персоналу КВІ Кіровоградської області проводяться лекції про переваги пробації як альтернативи позбавленню волі з метою підвищення професійного рівня особового складу.

Цікавим досвідом щодо пробаційної діяльності із засудженими, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції, можна ознайомитися у Чернівецькій області, де керівництвом Управління ДПтС України було проведено ряд зустрічей з головою Чернівецького апеляційного суду, головами районних судів області, начальником слідчого управління УМВС області та начальниками слідчих відділів у районах, які підтримали ідею соціального дослідження особистості підсудного та підготовки кримінально-виконавчою інспекцією досудового звіту.

Враховуючи різний рівень фахової підготовки та стаж роботи персоналу кримінально-виконавчої інспекції, з метою напрацювання єдиних підходів та стандартів у підготовці матеріалів, керівництвом відділу Державної

вної пенітенціарної служби у Чернівецькій області було вирішено доручити підготовку перших досудових звітів найбільш досвідченим працівникам інспекції. Надалі їх досвід перейняла решта особового складу. Щорічно кожний з п'ятнадцяти районних підрозділів КВІ області готує не менше одного досудового звіту.

Інформація про правопорушників та скоєні ними злочини отримується безпосередньо від слідчих райвідділів міліції. Обираються справи стосовно осіб, які вчинили злочини різної тяжкості та складності. Без згоди правопорушників на участь у проведенні експерименту досудове вивчення їх особистості та підготовка відповідних матеріалів не проводиться.

Інспекторами вивчаються біографічні дані особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, умови проживання, побутові проблеми, з'ясовуються обставини, які призвели до його вчинення, ставлення особи до заподіяного, поведінка в цілому. Для цього проводяться бесіди з правопорушником, його близькими, рідними, колегами, друзями. Також вивчається стан здоров'я правопорушника, його фізичний та психічний стан, наявність освіти та місця роботи, навчання, встановлюються попередні судимості.

За підсумками проведеної роботи складається так званий досудовий звіт, який містить прогноз подальшої поведінки особи для визначення найбільш ефективного виду покарання. Даний звіт направляється до райсуду водночас з кримінальною справою і має рекомендаційний характер [15, с. 255].

Проте створення на базі кримінально-виконавчої інспекції служби пробації викликає ряд труднощів. Так, як вірно зазначили у своїй книзі «Пробація та служби пробації в країнах-кандидатах у члени ЄС» Антон ван Кальмоут, Дженні Робертс та Сандра Віндінг, збір коштів – дуже складне завдання в умовах бідної економіки, яка змінює пострадянські погляди на погляди капіталістичного суспільства, коли переважна більшість населення не має ніякого бажання підтримувати будь-яку добровільну діяльність, особливо таку, яка проводиться на користь засуджених [13, с. 54]. Окрім того, жоден з територіальних підрозділів інспекції областей не має власного приміщення, тому у випадку розширення чисельності персоналу виникне проблема розміщення. Актуальною проблемою є підбір кваліфікованих кадрів та їх соціальне забезпечення.

В деяких європейських країнах, наприклад в Естонії, Угорщині, Словенії, та ін., Закон про пробаційний нагляд передбачає залучення волонтерів пробації, однією з основних цілей роботи яких є надання простим громадянам можливості допомогти правопорушникам реінтегруватися у громадянське суспільство. Так як в Україні традиції добровільної роботи не існує, дані функції необхідно здійснювати оплачуваним персоналом.

Висновок. На підставі вищевикладеного з метою вирішення нагальних проблем впровадження пробації в Україні необхідно на законодавчому рівні вирішити питання щодо забезпечення місцевими органами влади відповідних приміщень для розміщення підрозділів служби пробації, популяризації серед населення волонтерського руху, залучення до пробації студентів гуманітарних вузів на час виробничої практики тощо.

Бібліографічні посилання

1. History of Probation // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.nyc.gov/html/prob/html/about/history.shtml>.
2. The Probation of Offenders Act // Електронний ресурс. – Режим доступу : [http://www.probation.ie/pws/websitepublishing.nsf/attachmentsbytitle/Probation+of+Offenders+Act+1907/\\$file/Probation+of+Offenders+Act+1907.pdf](http://www.probation.ie/pws/websitepublishing.nsf/attachmentsbytitle/Probation+of+Offenders+Act+1907/$file/Probation+of+Offenders+Act+1907.pdf)
3. Саядан С.Г. Институт отсрочки в современном зарубежном законодательстве // Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.journalnio.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1179&Itemid=104
4. Проект Закону України «Про службу пробації» // Електронний ресурс. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45301
5. Проект Закону України «Про пробацію» // Електронний ресурс. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45499
6. Верховний суд України. Зауваження на проект Закону України «Про пробацію» 2008 р. // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/e00b5f924e86a35bc225755100386bdd?OpenDocument>
7. Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules // Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1575813&Site=CM>
8. Закон «Про пробацію» Республіки Молдова // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14991>
9. Crow I. The Treatment and Rehabilitation of Offenders. – SAGE Publications, 2001. – 236 р. // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.uk.sagepub.com/booksProdDesc.nav?prodId=Book207901>
10. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_907
11. Пріоритети діяльності Державної пенітенціарної служби України на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/662619>
12. Пробація та служби пробації в країнах-кандидатах у члени ЄС/ за ред. Анто-на ван Кальмоута, Дженні Робертс, Сандри Віндінг. – К., 2005.
13. Богатирьова О.І. Служба пробації як аналог кримінально-виконавчої інспекції : монографія. – К., 2012.
14. Заміралов О.А. Впровадження служби пробації як складової частини побудови громадянського суспільства (на прикладі Кіровоградської області) / О.М. Заміралов // : матеріали
15. Фустій О.О. Впровадження елементів пробації у підрозділах кримінально-виконавчої інспекції Чернівецької області / О.О. Фустій// : матеріали

Богатырева О.И. Теоретическое и практическое внедрение службы проба-ции в Украине. Теоретически обоснована целесообразность практического внедрения службы пробаии в Украине. Выделены различия между уголовно-исполнительной ин-спекцией и службой пробаии как ее будущим правопреемником.

Ключевые слова: пробация, альтернативные наказания, надзор, контроль, уголов-но-исполнительная инспекция, служба пробаии.

Bogatyryova O. I. Theoretical and practical implementation of probation service in Ukraine. This paper theoretically grounded the expediency of practical implementation of the probation service in Ukraine. The futhor determined differences between the criminal executive inspection and the probation service as its future successor.

So, recognizing that the current state of the penitentiary system in Ukraine is characterized by uncertainty, finding new ways, forms and methods of work with prisoners it's nessary to give up the old methods of corrections and establish an efficient system that absorb a whole positive experience of foreign countries and be able to work effectively the

domestic space. And the basis for the formation of such a system, and the implementation of its main objectives should not become employees of government bodies and penal system in particular, but especially civil society.

The institution of probation as a kind of sanction to the offender and the postponement of punishment that is to apply a set of measures with a view to correcting and preventing further illegal behavior is quite young. He appeared in the early nineteenth century, a British public reaction to the idea of humanism, justice and acceptance of punishment as correction of the offender .

To solve the pressing problems of implementation of probation in Ukraine it's necessary to resolve by law the issue to ensure the appropriate local authority areas to accommodate units probation service, promotion of voluntary movement of the population, bringing to probation humanities university students at the time of production practices and more.

In order to implement priority measures are planned as a regulatory and institutional nature. One of the measures organizational extending the range of public and private organizations involved in activities aimed at the socio-psychological, educational and preventive effects on prisoners who are registered in criminal executive inspection.

Keywords: *probation, alternative punishments, supervision, monitoring, criminal-executive inspection, probation service.*

Надійшла до редакції 27.04.2013

О.П. Дячкін

кандидат юридичних наук, доцент

М.О. Черномазова

студентка

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.37

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ТЕРОРИСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Досліджено поняття «злочини терористичної спрямованості», «терористичний акт», «терористична діяльність», «громадська безпека», «суспільна небезпечність». Привернуто увагу до певних проблемних питань антитерористичного законодавства України, запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *громадська безпека, злочини терористичної спрямованості, суспільна небезпечність.*

Постановка проблеми. Тривалий час науковці різних країн звертаються до вивчення проблем запобігання злочинам терористичної спрямованості та боротьби з ними. Враховуючи підвищений рівень проявів та особливу суспільну небезпечність останніх, наукові розробки з цієї проблематики не втрачають своєї значимості та актуальності й сьогодні. До того ж сучасний світ постійно розвивається і особливо стрімко в сучасний період. Тероризм, як вид злочинності і соціальне явище, також набуває нових масштабів та проявів. У зв'язку з цим антитерористичне законодавство та забезпечення його ефективного застосування потребують системного